

Valtion
taloudellinen
tutkimuskeskus

Muistiot 35

Verohallinnon ja VATT:n yhteishankkeiden tulokset

Jarkko Harju

Tuomas Kosonen

Olli Ropponen

Muistiot 35 | syyskuu 2013

VATT MUISTIOT

35

Verohallinnon ja VATT:n yhteishankkeiden tulokset

Jarkko Harju
Tuomas Kosonen
Olli Ropponen

Jarkko Harju, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, jarkko.harju@vatt.fi

Tuomas Kosonen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus,
tuomas.kosonen@vatt.fi

Olli Ropponen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, olli.ropponen@vatt.fi

ISBN 978-952-274-091-5 (PDF)

ISSN 1798-0321 (PDF)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Helsinki, syyskuu 2013

1 Johdanto

Verovalvonnan universaali haaste on valvoa, että veronmaksajat maksavat veronsa mahdollisimman lainmukaisesti. Veronkiertäjät pyrkivät salaamaan toimintansa. Veronkierron esiin saaminen vie viranomaisilta paljon resursseja ja on haastava tietää, miten siihen voi todella vaikuttaa. Siksi verovalvonnalle olisi tärkeää tietää, kuinka paljon veroja maksetaan tahallisesti ja kuinka paljon tahattomasti väärin. Lisäksi tehokkaan verovalvonnan kannalta on tärkeää tietää, miten verojen väärin maksamiseen voi vaikuttaa.

Verohallinnon ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen yhteistyönä on toteutettu kaksi hanketta, joiden tavoitteena on antaa vastauksia yllä kuvailtuun aiheeseen. Kumpikin hanke on luonnollinen kenttäkoe, jossa kohteet edustavat pieniä tai keskisuuria yrityksiä joiltain kohdennetuilta aloilta. Tutkimuksissa keskityttiin yritysten tahattomaan ja tahalliseen arvonlisäveron väärin ilmoittamiseen. Hankkeet toteutettiin samanaikaisesti, vuoden 2012 alussa. Tässä raportissa esitellään näiden hankkeiden tuloksia. Painopiste on erityisesti verohallinnon käytäntöjen kannalta tärkeissä tuloksissa ja niiden johtopäätöksissä.

Ensimmäinen hanke keskittyi tarjoamaan parturi-, ravintola- ja rakennusalan yrittäjille informaatiota verosäännöistä. Pyrimme selvittämään, miten paljon tiedottaminen muuttaa arvonlisäverojen ilmoittamiskäyttäytymistä. Toinen hanke selvitti, miten paljon arvonlisäveroja aliraportoidaan tahallisesti. Lisäksi hankkeessa kiinnosti se, miten koettua kiinnijäämisen riskiä lisäämällä voidaan vaikuttaa arvonlisäverojen aliraportointiin. Tämä hanke keskittyi parturi- kampaamoihin ja kauneushoitoloihin ja ajoittui ensin mainitun ryhmän arvonlisäveromuutoksen aikoihin.

Keskeistä menetelmissä oli tehdä valitut toimenpiteet edustavalle joukolle ja sillä tavoin, että juuri tehdyn toimenpiteen vaikutus voidaan erottaa muista veroilmoittamiskäyttäytymiseen vaikuttavista asioista. Ensimmäisessä hankkeessa tämä toteutettiin tarjoamalla informaatiota kyselylomakkeen yhteydessä osalle kohdeyrityksistä. Koska kaikki kohdeyritykset saivat kirjeen ja informaation saajat oli valittu satunnaisotannalla, toimenpiteiden mahdolliset vaikutukset kertovat juuri tarjotun informaation vaikutuksesta. Toi-

sessä hankkeessa vastaavasti lähetettiin tiedotekirje tehostetusta verovalvonnasta osalle satunnaisotannalla valituista yrityksistä. Mahdolliset muutokset arvonlisäveron ilmoittamisessa verrattuna kontrolliryhmään tarjoavat siten tietoa juuri tämän tiedotekirjeen ja arvonlisäveromuutoksen yhteisvaikutuksesta.

Kummassakin hankkeessa onnistuttiin vaikuttamaan ainakin osaan kohderyhmästä. Tulosten perusteella sekä tahatonta että tahallista verojen väärin ilmoittamista esiintyy. Emme kuitenkaan pystyneet todentamaan tätä kaikkialla, vaan selvimmät tulokset näkyivät vain tietyissä tilanteissa. Tyypillisesti näyttää siltä, että kokeilla keinoilla pystytään vaikuttamaan käyttytymiseen silloin, kun kohteiden toimintaympäristössä tapahtuu muitakin muutoksia. Työvaltaisten palvelualojen arvonlisäveron alentamiskokeilu oli tällainen muu tehdyistä toimenpiteistä riippumaton muutos.

Tulosten perusteella kaikki uudet tavat tiedottaa verosäännöistä eivät johda muutoksiin veroilmoittamisessa. Sen sijaan verosäännöistä informoiminen kohdennetusti silloin, kun ne muuttuvat, saattaa olla kannattavaa. Tämä johtuu siitä, että yleinen informaatio ei heti tavoita kaikkia. Jos verotuksen kohteet eivät ole tietoisia säännöksistä, he tekevät tahattomia virheitä veroilmoituksessaan. Näiden korjaaminen jälkeenpäin saattaa aiheuttaa suurempia kustannuksia verohallinnolle kuin esimerkiksi tietyn toimialan yrityksille informaatiokirjeen lähettäminen.

Palvelujen myynnistä kertyneitä arvonlisäveroja näytetään aliraportoitavan jonkun verran. Arvonlisäverokannan korotus 9 %:sta 23 %:iin näyttää lisänneen halukkuutta aliraportoimiseen. Ilmoitus korkeasta riskistä joutua tehovalvontaan kuitenkin näytti tehokkaasti vähentävän halukkuutta lisätä veronkiertoa. Itse tehostettu valvonta ei lisännyt merkittävästi verotuloja. Sitten tehostetusta valvonnasta informointi näyttää lisänneen yrittäjien itsearvioimaa riskiä jäädä kiinni veronkierrosta, vaikka todellisuudessa nykyisillä toimilla näyttöä veronkierrosta on vaikea saada.

Huolimatta siitä, että ilmoituskirjeellä oli vaikutusta yritysten käyttäytymiseen, ei ole selvää, kannattaako kirjeitä lähettää verotulojen lisäämiseksi. Jos kirjeessä ilmoitettu prosentti toimenpiteitä pitää tehdä, voivat toimenpiteet tulla kalliimmaksi kuin lisääntyneet verotulot. Toisaalta veronkierto

on laitonta ja aiheuttaa epäterveen kilpailuympäristön rehellisille yrittäjille. Siten voi olla syitä tehostaa verovalvontaa ja puuttua siten veronkiertoon, vaikka se ei tuottaisikaan lisää verotuloja.

Seuraavassa esitellään hankkeiden yksityiskohdat ja esitetään niiden tulokset kuvien ja taulukoiden avulla.

2 Hankkeiden yksityiskohdat ja toteutus

Tässä kuvataan miten toteutetut hankkeet suunniteltiin ja toteutettiin.

2.1 Informaation vaikutus verojen oikein maksamiseen

Verosäännöistä tiedottamisen vaikutusta arvonlisäverojen oikein maksamiseen tutkittiin kyselyllä ja seuraamalla kyselyn saaneiden arvonlisäveroilmoittamiskäyttäytymistä.

Tutkimuksen keskeinen tavoite oli saada selville, miten tieto ja saatu informaatio arvonlisäverotukseen liittyvistä säännöistä vaikuttaa kausiveroilmoituksiin. Haasteena on eristää informaation vaikutus kaikista muista mahdollisista kausiveroilmoittamiseen vaikuttavista asioista, kuten itse arvioitu riski jäädä kiinni tahallisesta virheestä. Siten jaoimme tutkimukseen valikoidut alat omaan koe- ja kontrolliryhmäänsä. Kummallekin ryhmälle tarjottiin kyselyä, jonka teki TNS-Gallup verohallinnon valtuuttamana. Kumpaakin ryhmää lähestyttiin samalla tavoin. Koeryhmälle annettiin kyselyn kysymysten esittelyn lomassa tietoa verosäännöistä. Sen sijaan kontrolliryhmälle tällaista tietoa ei tarjottu. Ryhmien välinen ero kohtelussa on pelkästään yrittäjien saama informaatio verosäännöistä. Vertailemalla koe- ja kontrolliryhmän käyttäytymistä saamme selville, mikä on tarjotun informaation mahdollinen vaikutus käyttäytymiseen. Pelkästään informaatiota antamalla ja seuraamalla sen vaikutuksia ei pystyisi erottamaan juuri informaation merkitystä mahdollisista muista vaikutuksista. Muita vaikutuksia voi seurata jo esimerkiksi siitä, että verohallinto lähestyy asiakkaitaan. Lisäksi ryhmät oli poimittava satunnaisotannalla, jotta niiden välillä ei olisi muuta eroa kuin annettu informaatiota.

Valitsimme tutkimuksen kohdetoimialat sen mukaan, missä arvelimme olevan epätietoisuutta arvonlisäverotuksen yksityiskohdista. Toimialoiksi valikoituivat rakennus-, ravintola- ja eräät työvaltaiset palvelualat. Jotta tutkimukseen valitut yritykset edustaisivat riittävän kattavasti koko toimialaa, otimme mahdollisimman ajantasaisesta verorekisteristä satunnaisotannan. Tämä menettely varmistaa, että tutkimukseen ei valikoidu sellaisia yrityksiä, joiden käyttäytyminen olisi jo valmiiksi jollain tavalla erityistä ja vaikuttaisi siten tuloksiin. Poistimme joitain suurimpia yrityksiä ennen satunnaisotantaa, koska tutkimuksen tarkoitus oli kuvata pienten ja keskisuurten yritysten käyttäytymistä.

Harkitsimme tarkkaan, mitkä verosäännöt kullekin alalle voisivat olla sellaisia, että kaikki eivät ole niistä tietoisia. Valitsimme aina jonkin tietyn säännön, kuten työvaltaisten palvelualojen arvonlisäverotuksen alentamiskokeilun lakkaaminen vuoden 2011 lopussa. Teimme kyselyn, joka oli suunnattu näille aloille sisältäen kysymyksen, jossa tätä aihealuetta sivutaan. Kysymyksen esittelyssä todetaan selkeästi, että tiettyjen palveluiden alv-kanta muuttuu. Esittelyä seurasi alv-kantoja koskeva kysymys. Kontrolliryhmällä vastaava kysymys koski jotain muuta aihetta, kuten mielipidettä sähköisestä veroilmoittamisesta.

Jokaiselle koeryhmälle valikoitui näin muutama kysymys, jonka toivottiin vaikuttavan yhteen tiettyyn kausiveroilmoituslomakkeen kohtaan. Jos esimerkiksi käännetyn arvonlisävelvollisuuden säännöistä tiedottamisella olisi käyttäytymisvaikutuksia, informaation saanut ryhmä ilmoittaisi eri tavalla käännetyn arvonlisäveron ja normaalin arvonlisäveron kausiveroilmoituslomakkeella.

Kyselyt lähetettiin tammikuun 2012 lopulla ja helmikuun alussa kirjeitse satunnaisotannassa valituille kohderyhmille. TNS-Gallup soitti kyselyn saajille muutaman päivän päästä siitä, kun kyselyn saajan arvioitiin saaneen kirjeen. Kyselyyn vastattiin puhelinhaastattelussa. Kyselyn yhteydessä luettiin kysymys vielä uudelleen, jotta vastaaaja varmasti saisi myös kyselyn lomassa annetun informaation tietoonsa. Kuviossa 1 esitellään hankkeen toteutuksen ajoitusta.

Kun riittävästi aikaa oli kulunut kyselyn toteuttamisesta, tutkimme tut-

kimukseen valittujen kausiveroilmoitusten tiedot. Pyrimme erityisesti selvittämään, onko kausiveroilmoituksessa jokin tietty kohta, joka liittyy kyselyyn, muuttunut koeryhmällä verrattuna kontrolliryhmään. Tässä keskityttiin siis pääosin seuraamaan ryhmäkeskiarvojen kehittymistä tietyllä aikavälillä ja ryhmien välillä.

Kuviossa 2 kuvataan 9 %:n verokannalla ilmoittaneiden osuutta työvaltaisten palveluiden koe- ja kontrolliryhmissä. Kuviosta ilmenee, että ryhmien osuudet ovat hyvin samankaltaiset kuukaudesta toiseen, vaikka pieniä eroja pienen otoskoon vuoksi jäikin ryhmien välille. Lisäksi kuviosta näkyy selvästi alv-kokeilun loppuminen vuoden 2012 alusta lähtien.

2.2 Valvontatodennäköisyyden kasvattamisen vaikutus verojen oikein maksamiseen

Tahallisen verojen väärin maksamisen arvioiminen on vaikeaa, koska sitä ei voida havaita rekisteriaineistoista ja veronmaksajat pyrkivät peittelemään tällaista toimintaa. Myös suora kysely tutkittaville voi antaa epäluotettavaa tietoa veronkierron määrästä. Ongelmana voi olla myös, että taitavimmat veronkiertäjät eivät välttämättä vaikuta epäilyttäviltä ja heitä ei saada kiinni veronkierrosta. Jotta veronkierron määrää voitaisiin luotettavasti arvioida, tarvitaan erillinen koeasetelma. Koeasetelmassa tutkittava kohdejoukko jaetaan ryhmiin, joista osaan kohdistetaan erilaisia toimenpiteitä, kuten tehostettua verovalvontaa tai siitä informoimista.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää koetun kiinnijäämisen riskin vaikutusta arvonnisäverojen ilmoittamiseen. Lisäkysymyksenä tutkimuksessa selvitetään arvonnisäverokannan vaikutusta lopputuotteista maksettujen arvonnisäverojen ilmoittamiseen, eli niin sanottuun ohimyyntiin. Tässä käytetään työvaltaisten palvelujen arvonnisäverokannan nousua 9 %:sta 23 %:iin vuoden 2012 alussa. Pääasiallinen tutkimusmenetelmä on ilmoittaa koeryhmälle tietty todennäköisyys joutua tehostettuun verovalvontaan. Tämän koeryhmän kausiveroilmoittamiskäyttäytymistä verrataan kontrolliryhmän käyttäytymiseen, jolle ilmoitusta ei lähetetä. Lisäksi selvitetään itse valvontatoimenpiteiden vaikuttavuutta samaisella vertailuasetelmalla.

Yritysten lkm (N)	Tarkastustodennäköisyys		
	entinen	5 %	33 %
Hiusala (alv-muutos)	x	500	500
Kauneushoitola (ei alv-muutosta)	y	500	500

Taulukko 1: Tutkimusryhmät

Tutkimuksessa yritykset jaetaan satunnaisesti taulukon 1 mukaisesti eri ryhmiin toimialan (veromuutoksen) ja tehostetun verotarkastustodennäköisyyden mukaan. Yritykset arvottiin näihin ryhmiin ennen vuoden 2012 vaihdetta. Näille yrityksille lähetettiin kirje, jossa kerrottiin, että verohallinto suorittaa tehostettua verotietojen valvontaa tietyllä todennäköisyydellä, joko 5 % tai 33 %. Kirjeet lähetettiin tammikuussa 2012. Kirjeessä pyydettiin kiinnittämään huomiota vuoden 2012 alun kausiverotietojen ilmoittamiseen. Myöhemmin yritysten kausiveroilmoituksia valvottiin tehostetusti.

Koeasetelman pitäisi selvittää tehovalvonnan informoinnin vaikutus, sillä ainoa ero ryhmien välillä on verohallinnon kirjeen sisältö. Tämän puolestaan takaa satunnaisotanta. Lisäksi kirjeen pitäisi liittyä koettuun kiinnijäämisen riskiin, sillä kirje on muotoiltu niin, että siinä kerrotaan lähinnä mahdollisuudesta joutua tehostettujen valvontatoimien kohteeksi. Tämän jälkimmäisen vaikutuksen teho riippuu siitä, miten suureksi tahallisesti veroa kiertävät kokevat sen, että tehovalvontatoimenpiteen sattuessa he jäävät kiinni veronkierrasta ja toisaalta siitä, paljonko veronkiertoa ylipäätään esiintyy. Jos efekti on voimakas, ryhmän, jolle on kerrottu suuri kiinnijäämisen todennäköisyys, pitäisi ilmoittaa enemmän arvonlisäveroja verrattuna muihin ryhmiin. Kirjeen vaikutuksen tulisi näkyä vasta kirjeen saamisen jälkeen.

Arvonlisäveroasteen vaikutusta veroilmoittamisen oikeellisuuteen tutkittiin siten, että kirjeen saajat jaettiin partureihin ja kampaamoihin, joihin alv-muutos kohdistui ja kauneudenhoito-, fysioterapia- ja hyvinvointialoihin, joihin alv-muutosta ei kohdistunut. Hypoteesi on, että äkillisesti nousut veroaste lisää halua kiertää veroja. Vertailemalla kirjeen vaikutusta näillä kahdella alalla erikseen saamme selville, mikä on veronkierron osuus verrattuna

muihin alv-muutoksen vaikutuksiin.

Kuvio 1 näyttää keskimääräisen alv-suorituksen verokannoittain partureille ja kampaamoille sekä muille palvelualoille. Kuukausi nolla horisontaalilla akselilla kuvaa tammikuuta 2012, jolloin ensin mainittujen palvelujen alv-kokeilu lakkasi ja niiden verokanta korotettiin 23 prosenttiin.

3 Tulokset ja niiden tulkinnat

3.1 Informaatiohanke

Tässä tulosten esittely keskittyy ryhmien välisten kausiveroilmoitusten keskiarvojen kuvaamiseen. Tutkimuksessa saavutettiin yksi erittäin selkeä tulos. Informaatiolla työvaltaisten palvelujen alv-kokeilun päättymisestä oli selvä vaikutus alennetulla kannalla ilmoittamiseen. Alv-kannan muuttuminen oli valittu tutkimukseen edustamaan mahdollisimman helppoa verosääntöä. Se, mitä alv-kantaa sovelletaan mihinkin palveluun tai tuotteeseen, pitäisi olla alv-säännöistä selkeimpiä, sillä mahdollisia kantoja ei ole kovin montaa. Lisäksi mediassa ja muualla julkisuudessa oli esillä alv-kannan muuttuminen jonkin verran, joten yritysten, jotka näitä kantoja soveltavat, pitäisi olla melko hyvin selvillä niistä.

Tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että moni teki virheen ja jatkoi vuoden 2012 alussa 9 %:n kannalla ilmoittamista senkin jälkeen, kun kyseisille palveluille ei alennettua kantaa sovellettu. Noin 8 % kaikista yrityksistä teki virheen ja ilmoitti poistuneen kannan mukaisia arvonlisäveroja tammikuun liikevaihdosta. Lisäksi havaitsimme selvän vaikutuksen alv-muutoksesta tiedottamisesta. Ryhmä, jolle tarjottiin tietoa siitä, että alv-muutos on tulossa, tekivät ilmoitusvirheen muita harvemmin. Tämä vaikutus on kuvattu kuvioissa 5 ja 6. Ennen alv-muutosta kummassakin ryhmässä arvonlisävero ilmoitettiin suunnilleen samalla osuudella 9 %:n kannalla ja muutoksen jälkeen kontrolliryhmässä useammin kuin koeryhmässä. Koska ainoa ero ryhmien välillä oli muutoksesta tiedottaminen, tulkitaan tämä ero tiedon tarjoamisen vaikutukseksi. Tulos on myös sikäli selvä, että koko alennettua alv-kantaa ei näille palveluille enää ollut olemassa.

Aiemmasta kuvioista 2 selviää, että väärin 9 %:n kannalla ilmoittaneiden osuus laskee tamikuun 2012 jälkeen melko nopeasti nolnaan. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että verovalvonnassa havaittiin asiakkaan tekemä ilmoitusvirhe, jonka jälkeen otettiin yhteyttä virheen tehneeseen yritykseen. Virheiden osuus ilmoituksista on niin suuri, että tällainen tietojen jälkeensä korjaaminen on verohallinnolle kallista. Todennäköisesti halvemmaksi tulisi esimerkiksi etukäteen informoida kirjeitse kaikkia sellaisia asiakkaita, joita tällainen muutos koskee. Tutkimustuloksen perusteella yksinkertaisista verosäännöistä tiedottaminen, kuten alv-kanta, näyttää vähentävän selvästi veroilmoittamisen virheitä.

Pelkästään se, että kausiveroilmoittamisessa esiintyy virheitä, joihin voi vaikuttaa suhteellisen hienovaraisella informaation tarjoamisella todistaa, että kausiveroilmoittamisessa esiintyy tahattomia virheitä. Tämä puolestaan viittaa siihen, että on mahdollista laajemminkin tehostaa verojen ilmoittamista pehmeillä keinoilla, kuten verosäännöistä entistä paremmalla tiedottamisella.

Vastaavalla tavalla tutkittiin ravintola- ja rakennusalan kausiverosäännöistä tiedottamisen vaikutuksia verojen ilmoittamiskäyttäytymiseen. Näistä ei kuitenkaan löytynyt mitään selviä tuloksia. Tästä ei voi kuitenkaan tehdä sitä johtopäätöstä, että kaikki osaavat verosääntönsä täydellisesti näillä aloilla. Epäselvään tulokseen vaikutti pienen otoskoon myötä liian suuri varianssi aineistossa. On myös mahdollista, että monimutkaisemmat verosäännöt ovat hankalampia informoitavia. Erityisesti rakennusalan käännetty alv-säännöstö oli niin monimutkainen, että siitä oli hankala tarjota tiiviissä muodossa selkeää informaatiota. Siten se, että emme löytäneet käyttäytymisvaikutusta voi johtua myös siitä, että vastaanottajat eivät ymmärtäneet informaatiota sen paremmin kuin alkuperäistä verosäännöstöä.

Ravintolapalvelujen alv-kanta ei ole muuttunut vuoden 2010 heinäkuun jälkeen. Siten on mahdollista, että näillä aloilla yrittäjät tiesivät riittävän hyvin alv-sääntönsä jo ennen tarjottua informaatiota. Tästä voi arvioida, että erikseen kohdennetun informaation tarjoaminen on tehokkainta juuri verosäännösten muutosten yhteydessä.

3.2 Valvontatodennäköisyyden muuttamisen vaikutukset

Jälkimmäisessä hankkeessa kiinnostuksen kohde oli se, voiko tahalliseen kausiverojen väärin ilmoittamiseen vaikuttaa muuttamalla yrittäjien kokeman kiinnijäämisen riskiä. Lisäksi kiinnosti arvonlisäveron muutoksen vaikutus alv:n ohimyyntiin.

Laskimme ensin alv:n ilmoitustiedoista liikevaihdon arvon, johon kunkin yrityksen alv-velvollisuus perustuu. Vaikka vuodenvaihteessa 2012 alv-kannat ja siten eri kannoilla ilmoitettujen alv:jen määrät muuttuivat, liikevaihdon arvon ei pitäisi muuttua muuten kuin kausivaihtelun johdosta. Kuvio 7 esittää, miten tämä parturi- kampaamojen ja muiden palvelujen tuottajihintainen liikevaihto on kehittynyt vuosineljänneksestä toiseen. Kuviosta havaitaan, että verrattuna muihin palvelualoihin partureilla ja kampaamoilla liikevaihdon arvo laski enemmän kuin aiemmassa vuodenvaihteessa. Tämä vaikutus voi johtua joko siitä, että 1. veronalennus on aiheuttanut myynnin tuottajahintaisen arvon alentumisen, 2. kuluttajahinnan nousu johtaa kuluttajat käyttämään näitä palveluja aiempaa vähemmän tai 3. ohimyynti näillä aloilla on lisääntynyt.

Jos kirjeellä, jossa kerrotaan tehostetun verovalvonnan mahdollisuudesta on vaikutusta liikevaihdon arvoon, se tarkoittaa, että ohimyynti on muuttunut. Kuvio 8 kuvaileekin parturi- kampaamoilla koe- ja kontrolliryhmien liikevaihtojen kehitystä. Koeryhmän muodostaa tässä ne yritykset, jotka ovat saaneet kirjeen (5 % tai 33 %:n mahdollisuus joutua tehovalvontaan) ja kontrolliryhmän vastaavalta alalta yritykset, jotka eivät ole vastaanottaneet kirjettä. Siten ryhmien välinen ero on ainoastaan kirjeen saaminen, sillä alv-muutos koski kumpaakin kuvion ryhmää yhtäläisesti.

Kuvion yläosasta ilmenee, että ryhmien käyttäytyminen on samankaltaista ja että ryhmien välille ilmaantuu pieni ero kirjeen vastaanottamisen jälkeen. Kuvion alaosa keskittyy kuvaamaan ryhmien välisen keskiarvon erotusta joka kuukausi. Tästä selviää vielä paremmin, että kirjeen vastaanottaneet ilmoittivat enemmän kausiveroja kirjeen vastaanottamisen jälkeen kuin kontrolliryhmä.

Kuviossa 9 kuvataan liikevaihtoa koe- ja kontrolliryhmissä, joille ei ollut alv-muutosta. Niille on vastaavalla tavalla kuin partureille ja kauneushoitoloille arvottu kirjeen saava ja muu kontrolliryhmä. Valtaosa yrityksistä toimii kauneudenhoitoalalla. Kuvioista selviää, että näillä aloilla kirjeellä ei näytä olevan mitään vaikutusta ilmoitettujen kausiverojen määrään. Ryhmien välillä on pieni ero ilmoitettujen kausiverojen määrässä jo ennen kirjeen lähettämistä, eikä siinä ole nähtävissä merkittävää muutosta kirjeen vastaanottamisen jälkeen.

Näistä tuloksista selviää, että parturi-kampaamoalalla todella oli tahallista kausiverojen ohimyyntiä. Lisäksi tuloksista selviää, että tämä ohimyynti lisääntyi alv-kannan nousun yhteydessä. Lisääntynyt veronkierto väheni, kun parturi-kampaamoalan yrittäjä vastaanotti kirjeen korkeasta todennäköisyydestä joutua tehostettuun valvontaan. Vaikutus oli keskimäärin 4 % tuottajahintaisen liikevaihdon arvosta (mikä raportoidaan). Pienemmän todennäköisyyden kirje ei aiheuttanut vastaavaa tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Koska vain korkean todennäköisyyden kirje vaikutti, oli kirjeessä mainitulla todennäköisyydellä väliä eikä vain sillä, että saa kirjeen verohallinnolta. Siten yrittäjien itse arvioiman kiinnijäämisen todennäköisyys vaikutti siihen, kuinka paljon he uskalsivat aliraportoida arvonlisäveroja.

Alalla, jonka alv muuttui, valvontatodennäköisyyteen vaikuttaminen lisäsi maksettuja arvonlisäveroja ja muilla vastaavilla aloilla ei. Tämä viittaa siihen, että myös arvonlisäverokanta vaikuttaa veronkierron määrään. Aloilla, joilla ei tapahtunut alv-muutosta, ei ollut syytä muuttaa veronkierron määrää. Koska siinä ei tapahtunut muutosta, ei myöskään verovalvonnan mahdollisuudella ollut suurta vaikutusta.

Yksi hypoteesi arvonlisäveron vaikutuksesta yrittäjien toimintaan onkin, että se vähentää yrittäjän saamaa hintaa jokaisesta myydystä palvelusta, jos yrittäjät eivät kykene viemään veronnousua täysimääräisenä kuluttajahintoihin. Yrittäjän saaman hinnan pieneneminen vähentää siten jokaisesta myydystä tuotteesta saatua voitto-osuutta, joka puolestaan tekee verojen välttämisen houkuttelevammaksi.

Kuvio 10 kuvaakin kuluttajahintaindeksiä eri aloilla. Parturi-kampaamoiden kuluttajahinnat nousivat veronmuutoksen yhteydessä, mutta eivät

täysin alv:n nousun verran. Tämä tarkoittaa, että tuottajahinta pienenee, eli voitto-osuus jokaisesta palvelusta alenee. Tämä efekti vastaa noin 2,5 % voitto-osuudesta.

Yhteensä parturi-kampaamot ilmoittivat veroja siten, että niiden implikoitu liikevaihto olisi ollut 6,5 % pienempi kuin aiemmin. Kun laskee kirjeen vaikutuksen ja voitto-osuuden muutoksen yhteen, jää jäljelle veronkierron muutokseksi juuri 4 %, joka oli myös korkean todennäköisyyden kirjeen vaikutus. Siten kolmasosa kokonaisvaikutuksesta -6.5 % tuli voitto-osuuden pienenemisestä ja loput kaksi kolmasosaa lisääntyneestä veronkierrosta.

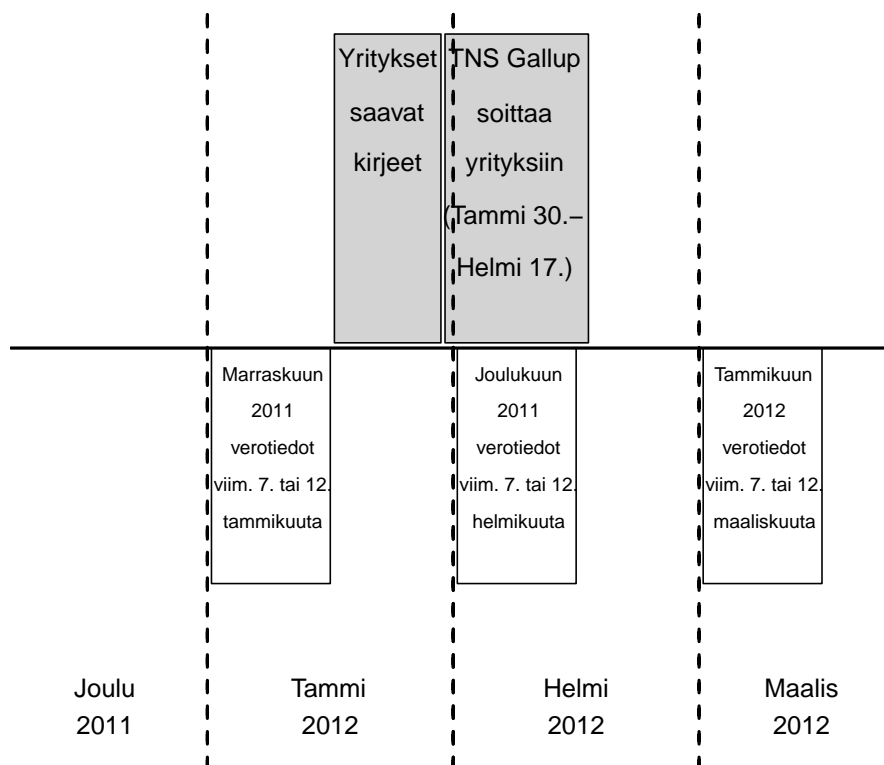
Kun tehostetusta valvonnasta oli informoitu tammikuun 2012 lopulla ja yrittäjät olivat ehdineet ilmoittaa tammikuun kausiveronsa, tehtiin tehostetut valvontatoimet ilmoituksessa ilmoitetuin suhtein (5 % ja 33 %). Näissä valvontatoimenpiteissä havaittiin pieniä virheitä, mutta havaituilla virheillä ei ollut vaikutusta kausiveroilmoitusten euromääräiseen keskiarvoon. Useat yrittäjät palasivat korjaamaan tammikuun kausiveroilmoitustaan, mutta ilmeisesti korjaukset olivat niin pieniä euromääräisesti ja eri merkkisiä, että keskimääräinen euromääräinen summa ei muuttunut. Tämä heikko vaikutus kuvastanee sitä, kuinka vaikea aiemmin tapahtunutta ohimyyntiä on tosiasiallisesti jälkeensä todistaa.

Tuloksista voi vetää johtopäätöksen, että tahallista alv:n aliraportointia esiintyy ja siihen pystytään vaikuttamaan tiedottamalla verovalvonnasta. On huomionarvoista, että nimenomaan verovalvonnasta tiedottaminen vaikutti yrittäjien käyttäytymiseen, vaikka perinteisellä valvonnalla ei ollutkaan euromääräistä vaikutusta kausiveroilmoittamiseen. Vaikka saadut veroeurot eivät välttämättä kata toimenpiteiden kustannuksia, tämän tuloksen perusteella on syytä ottaa huomioon, olisiko verovalvonnalla informointi hyödyllinen verovalvonnan tehostamisen lisä? Lisäksi tulosten perusteella tällaiset toimenpiteet saattavat olla tehokkaimmillaan verojen nousun yhteydessä.

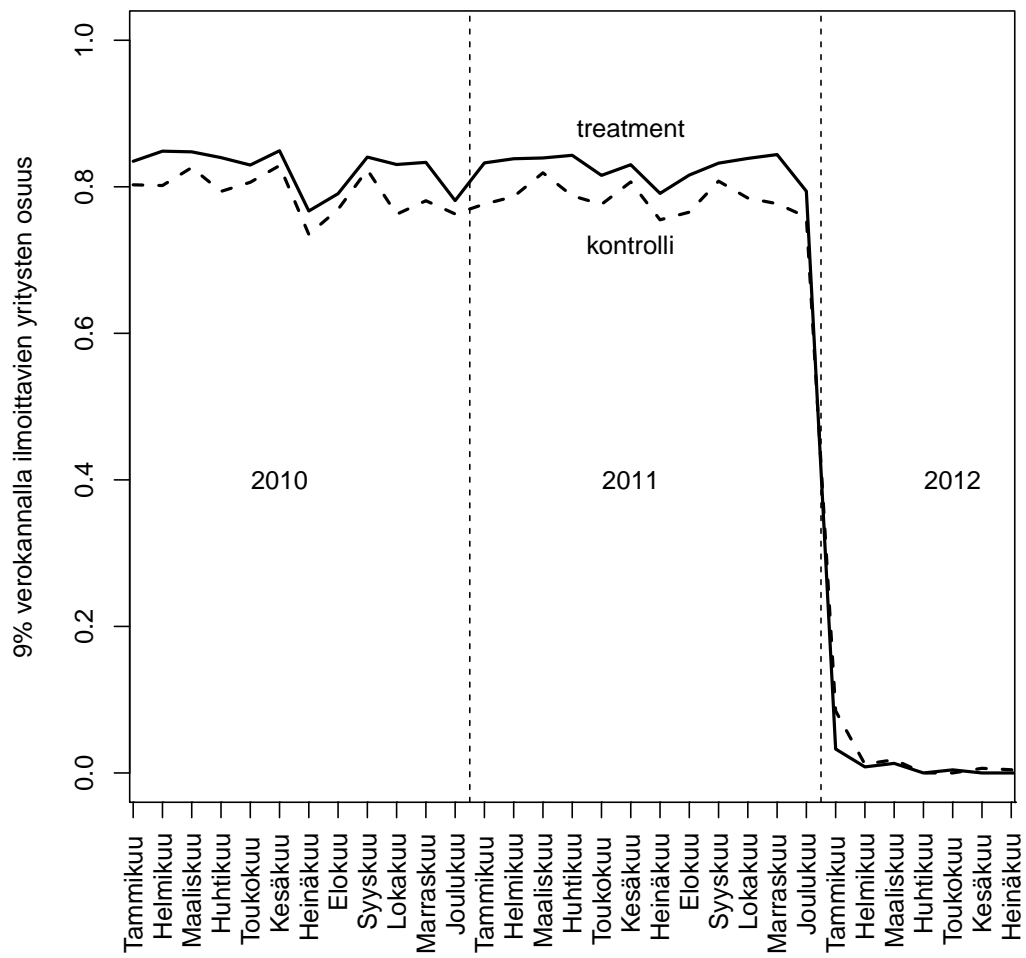
Verokertymän lisäys ei ollut merkittävä suhteessa kenttäkoikeesta aiheutu-neisiin kustannuksiin. Tästä huolimatta toimenpide saattoi olla kannattava. Jos nimittäin veronkierto väheni keskimäärin 4 % liikevaihdon arvosta kaikilla yrityksillä, saattoi se niillä, jotka veroja ylipäättään kiertävät vähentyä paljon enemmän. Esimerkiksi 10 %:n veronkierto liikevaihdosta asettaa yrityk-

sen suhteellisen hyvään kilpailuasemaan rehellisiin kilpailijoihin verrattuna. Vaikka kyseessä olisikin jonkinlainen tasapaino, muuttaa veronkierron hankalammaksi tekeminen rehellisen yrittämisen aiempaa houkuttelevammaksi. Veronkierron estäminen on siten pitkällä aikavälillä tavoiteltavaa, vaikka se heti ei näytä tuottavan verotuottoja. Normaalityoimilla verovalvonta on näillä aloilla vaikeaa. Tehovalvonnasta tiedottaminen näytti tuovan pienen mutta selvän efektin veronkierron vähentämiseen. Verrattuna kalliiseen täyteen verotarkastukseen, tehovalvonnasta informoinnilla oli siten yllättävän selvä vaikutus ohimyyntin vähentämiseen.

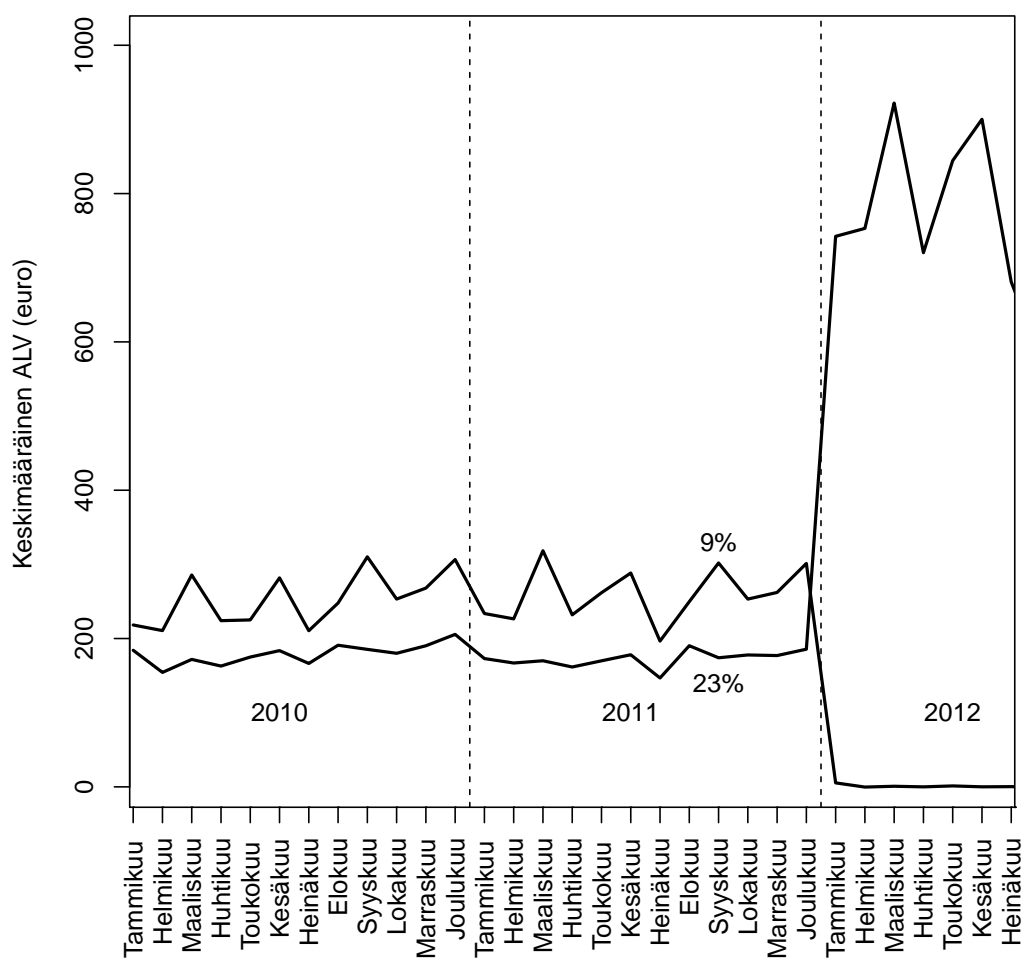

Kuva 1: Infohankkeen toteutuksen aikajana

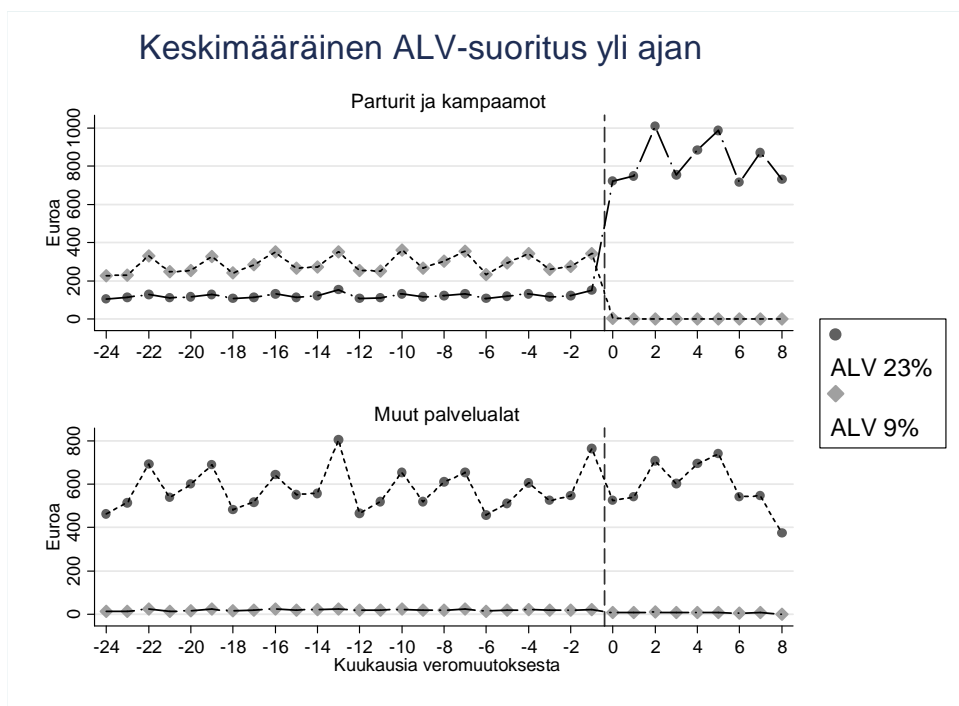

Kuva 2: 9%:n verokannalla ilmoittaneiden osuus

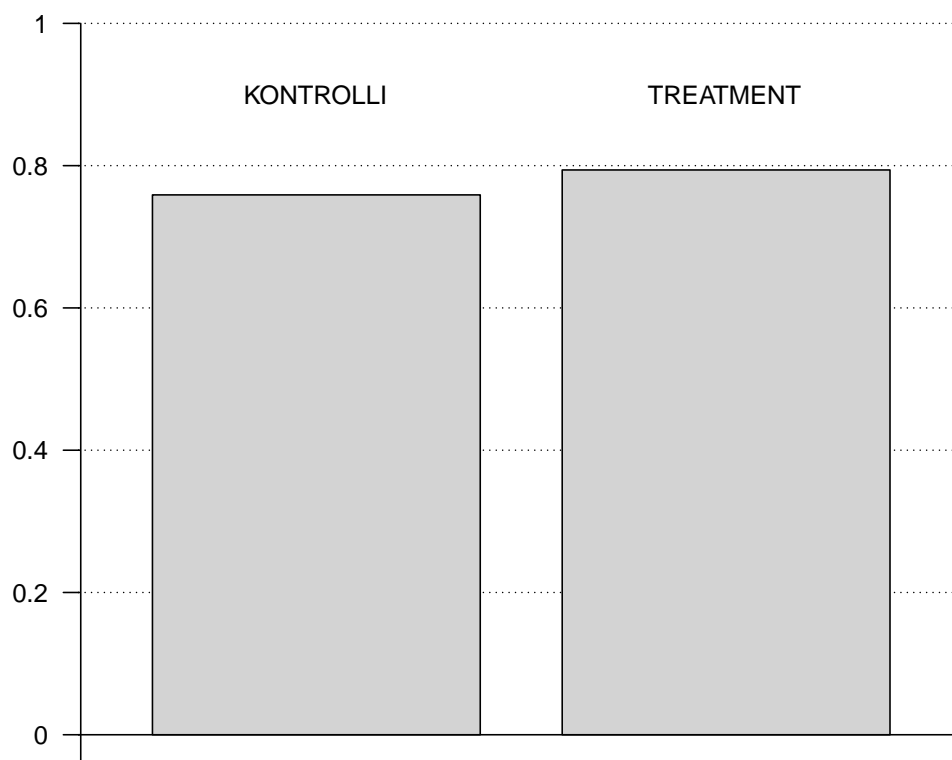
Työvoimavaltaiset palvelualat

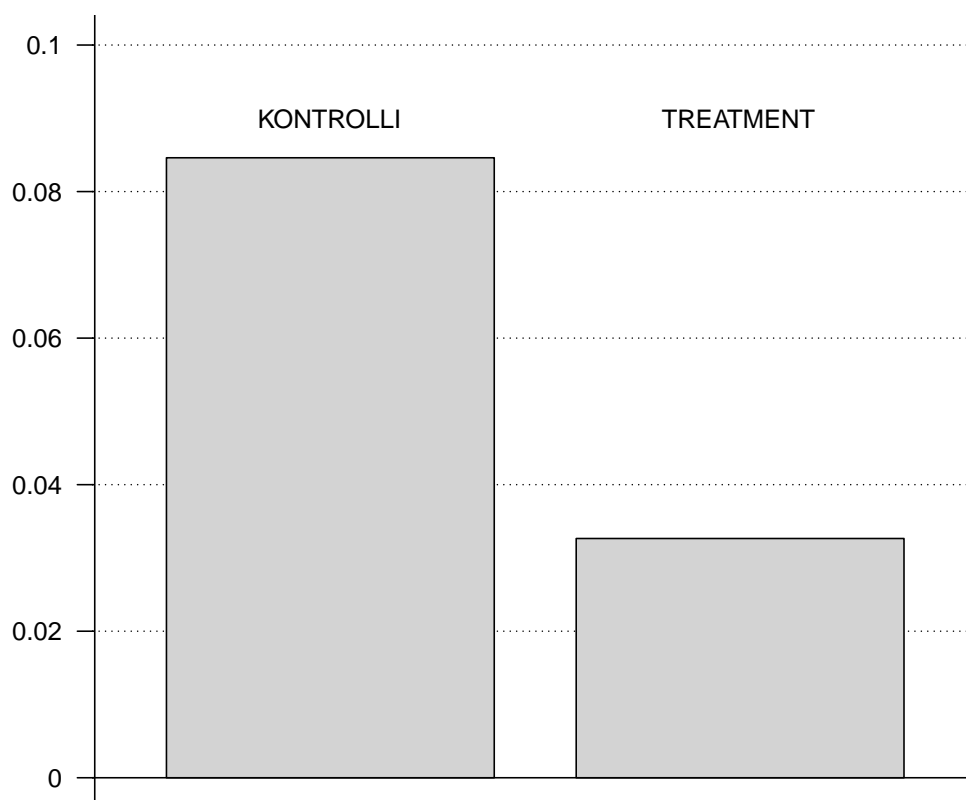
Kuva 3: 9%:n verokannalla ilmoittaneiden osuus

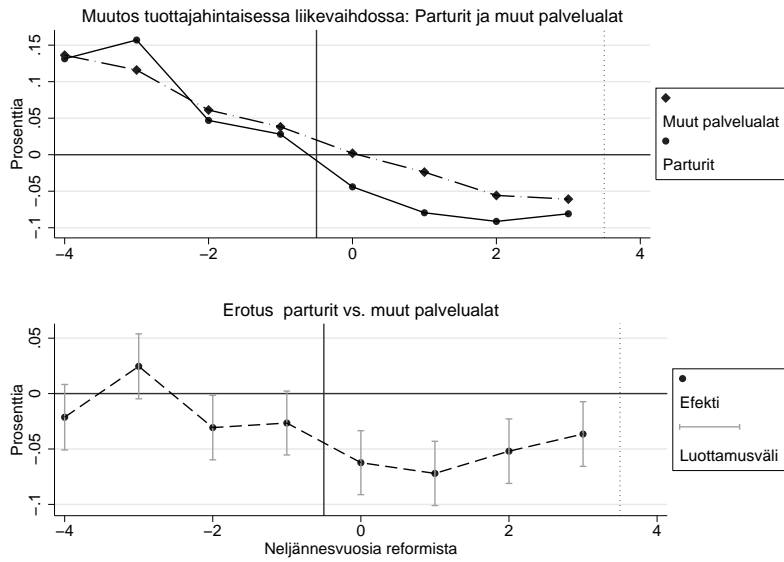
Kuva 4: Keskimääräinen ALV-suoritus yli ajan: Parturit ja kampaamot vs. muut palvelualat

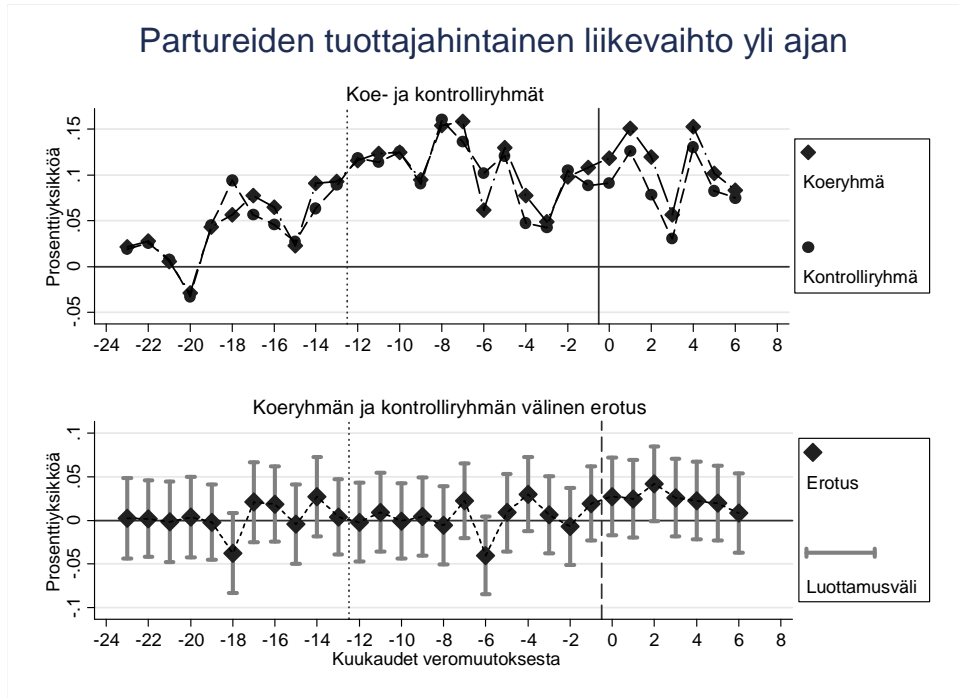
Kuva 5: 9%:n verokannalla ilmoittaneiden osuus ennen koetta eri ryhmissä

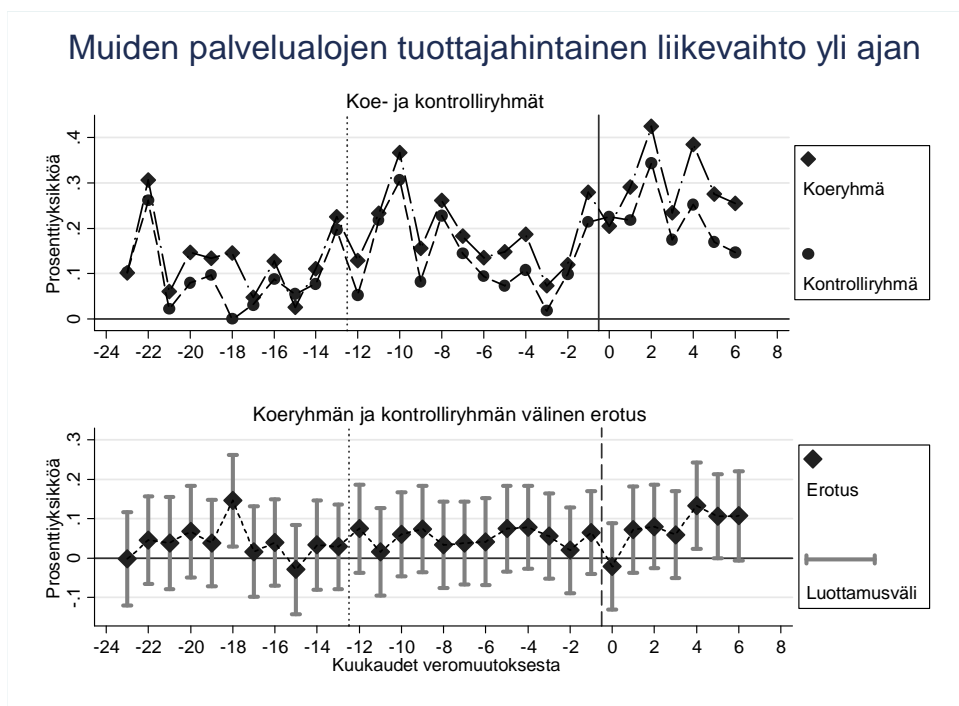
Kuva 6: 9%:n verokannalla ilmoittaneiden osuus kokeen jälkeen eri ryhmissä

Kuva 7: Tuottajahintainen liikevaihto yli ajan: Parturit ja kampaamot vs. muut palvelualat

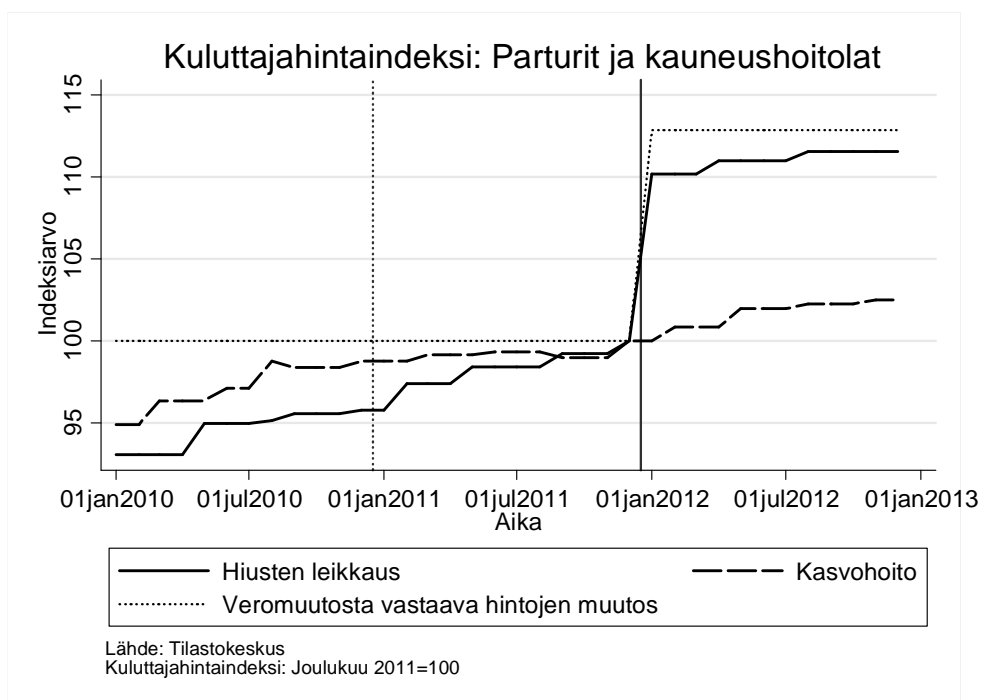

Kuva 8: Liikevaihto yli ajan: kirjeen saaneet ja kontrolliryhmä

Kuva 9: Liikevaihto yli ajan: muiden palvelualuejen kirjeen saaneet ja kontrolliryhmä

Kuva 10: Kuluttajahintaindeksi parturi-kampaamoilla ja kauneushoitoloilla

VALTION TALOUDELLINEN TUTKIMUSKESKUS
STATENS EKONOMISKA FORSKNINGSCENTRAL
GOVERNMENT INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
P.O.Box 1279
FI-00101 Helsinki
Finland

www.vatt.fi

ISBN 978-952-274-091-5 (PDF)
ISSN 1798-0321 (PDF)